

6 VÍZTESTEK KIJELÖLÉSE ÉS A VÍZTESTEK ELŐZETES BESOROLÁSA

6.1 A VKI általános ajánlásai

A víztestek előzetes kijelölését (mely a tipológia alapján történt) a terhelések módosíthatják. Amennyiben az előzetesen kijelölt víztestet jelentős emberi hatások érik, az előzetesen kijelölt víztestek tovább oszthatók. A változás lehet olyan mértékű, mely megváltoztatja a természetes víztest besorolását (pl. folyóból tó lesz a tározás során, vagy tóból folyó lesz lecsapolással). Víztest felosztáshoz vezethet jelentős mértékű terhelés is, mely alapvetően megváltoztatja a folyóban élő szervezetek összetételét és biomasszáját. A terhelés megszüntetését követően azonban visszaáll az előzetes víztest felosztás.

A víztestek kijelölését biológiai validációnak kell alávetni. Ennek során vizsgálni kell, hogy az előzetesen jelentősnek becsült hidro-morfológiai, vagy terhelési hatások az élőlény együttesek szempontjából is jelentősek-e. A biológiai validációt követően kerülhet sor a víztest kijelölés véglegesítésére.

Az erősen módosított állapot előzetes értékelése során három kérdésre keressük a választ (Simonffy 2004):

- Az adott vízfolyás szakaszon történt-e olyan beavatkozás, amelynek hatására megváltozott a vízfolyás jellege?
- A beavatkozás olyan igényeket elégít-e ki, amelyek fontosak az ott élő emberek számára (ivóvízkivétel, energiatermelés, árvízvédelem és egyéb vízkárelhárítás, gazdasági célú vízkivételek, hajózás, rekreáció igen, de pl. szennyvízbevezetés nem)?
- A jelenlegi beavatkozások fenntartása esetén a jó állapot elérése lehetetlen-e?

Később az előzetes szűrésen fennmaradó víztestek abból a szempontból is vizsgálandók, hogy ugyanaz a társadalmi igény kielégíthető-e más, környezeti szempontból kedvezőbb módon, reális költségek mellett. Az első kérdés célja azoknak az eseteknek a kiszűrése, ahol a jó biológiai állapot elérésének kudarca valóban a jelentős hidrológiai és morfológiai változások következménye. Először is azt kell tisztáznunk, hogy mit értünk a jelleg megváltozásán. A válasz egyértelmű, ha a beavatkozás hatására kategória-váltás történt (pl. vízfolyásból állóvíz lett). Egyéb esetekben nem lehet ilyen egyértelműen meghatározni, hogy hol van a jelentős változás határa. Nyilvánvalóan jelentősnek kell tekinteni, ha a beavatkozás miatt a víztest már nem sorolható a természetessel azonos típusba. A beavatkozások hatására a vízgyűjtő mérete (pl. elterelés, összekötés) és a vízzel érintkező mederanyag (pl. feliszapolódás duzzasztás hatására) változhat meg a tipológiában figyelembe vett paraméterek közül (a tájegység és a hidrogeokémiai jelleg nem). A típusváltozás azonban úgy is értelmezhető, hogy a típust jellemző hidrológiai és morfológiai paraméterek aktuális értékei már egy másik típushoz hasonlítanak (annak referenciatartományába esnek). A második kérdés viszonylag könnyen megválaszolható, annál is inkább, mert a vízgazdálkodási beavatkozások általában a felsorolt célok valamelyike érdekében történtek. A harmadik kérdésre, ha az elsőre a válasz igen volt, elvileg automatikusan igenlő választ kellene adnunk, hiszen az abiotikus paraméterek jelentős változása a biológiai mintázat jelentős módosulásával kell, hogy párosuljon - tehát kicsi a valószínűsége, hogy a jó állapot elérhető. A tipológiához felhasznált abiotikus paraméterek és a biológiai mintázat közötti kapcsolatok bizonytalanságai miatt a jó állapot teljesíthetőségét biológiai szempontból is ellenőrizni kell. A harmadik kérdés akkor lenne korrekt módon megválaszolható, ha meglennének a jó biológiai állapot kritériumai és rendelkezniük az ezzel

összehasonlítható biológiai adatokkal. Jelenleg egyik feltétel sem áll fenn, éppen ezért ez a feltárás egyik célja.

6.2 Víztestek kijelölése

6.2.1 Rákos patak

A Rákos patakot jelentős mértékű emberi hatások érik. Ezek közül a jelentősebbek az alábbiak (vö: **5. fejezet**):

- Gödöllői tórendszer, amely gyakorlatilag lefejezi a felette levő patak vízgyűjtőt, mert a tórendszer felülete nagy a patak vízhozamához képest. Emiatt a tórendszer hatása az alvízi szakaszra jelentős.
- E tórendszer IX. tava után folyik be Gödöllő tisztított szennyvize, mely jelentős vízbevezetést és terhelést okoz.
- A budapesti szakasz gyakorlatilag végig kibetonozott, kikövezett művi meder, ezen a szakaszon számos ponton éri jelentős terhelés a patakot. E miatt ezt a szakaszt nemcsak a külön típus, hanem az emberi hatások miatt is külön víztestként kell kezelni.

A hidro-morfológiai és terhelési hatások alapján, a Rákos patakon négy víztestet jelölünk ki, ezek:

- A forrástól a gödöllői tavakig.
- A gödöllői tavak (víztest csoport).
- A gödöllői tavaktól a főváros határáig.
- A patak budapesti szakasza.

6.2.2 Galga patak

A Galga patakot ért szennyvíz eredetű terhelések közül az aszódi szennyvíztelep a legnagyobb. Az aszódi szelvény egyben típushatár is, de a szennyvíz bevezetés miatt itt egyébként is víztest határ lenne.

A hidro-morfológiai és terhelési hatások alapján, a Galga patakon tehát három víztestet jelölünk ki, ezek:

- A forrástól a Becskei patak befolyásáig.
- A Becskei pataktól az aszódi szennyvíztelep befolyójáig.
- Az aszódi szennyvíztelep befolyójától a torkolatig.

6.2.3 Nagy patak

A hidro-morfológiai hatások alapján, a Nagy patak vizsgált szakaszán, három víztestet jelölünk ki, ezek:

- Befolyó patakok. Ezekből összevont víztest lesz.
- A tározott szakasz (Csórréti-tározó).
- Nagy patak a Csórréti-tározótól a Szén patak befolyásáig.

6.3 A víztestek előzetes besorolása

6.3.1 Rákos patak

A Rákos patak víztesteinek előzetes besorolása a következő:

- A patak gödöllői tórendszer feletti szakasza erősen módosított víztest.
- A gödöllői tórendszer erősen módosított víztest, mely több tó csoportba foglalásával jön létre.
- A gödöllői tavaktól a főváros határáig erősen módosított víztest, mert a tavak a patak vízjárását jelentősen módosítják.
- A patak budapesti szakasza erősen módosított víztest.

6.3.2 Galga patak

A Galga patak víztesteinek előzetes besorolása az alábbi:

- A forrástól a Becskei patak befolyásáig természetes víztest.
- A Becskei paktól az aszódi szennyvíztelep befolyójáig természetes víztest.
- Az aszódi szennyvíztelep befolyójától a torkolatig természetes víztest.

6.3.3 Nagy patak

A Nagy patakon létesült Csórréti-tározó jelentős hidro-morfológiai változást okoz, mert kategóriaváltás történik itt, ugyanakkor jelentős a vízkivétel is ezen a ponton. Terhelések nem érik a patakot.

A hidro-morfológiai hatások alapján, a Nagy patak vizsgált szakaszán, három víztestet jelölünk ki, ezek:

- Befolyó patakok csoportja természetes víztestet képez. Tekintve, hogy terhelés ezeket nem éri, ezért ezek feltehetően kiváló állapotúak, referencia víztestként is szóba jöhetnek.
- A tározott szakasz (Csórréti-tározó) erősen módosított víztest, mert kategóriaváltás történt.
- Nagy patak a Csórréti-tározótól a Szén patak befolyásáig erősen módosított víztest, mert a tározó jelentősen befolyásolja az ökológiai állapotát és a vízjárását.